

ЛЕКСИКОГРАФІЧНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ЛІНГВОКУЛЬТУРНОГО КОНЦЕПТУ *SUN* В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ (на основі аналізу словникових дефініцій)

У статті досліджується поняття концепту з лінгвокультурної точки зору, його структурування за допомогою лексичних одиниць на основі аналізу словникових дефініцій. За допомогою здійсненого дефініційного аналізу лексеми *SUN* як прямої репрезентації концепту було виявлено спільні та відмінні семантими, охарактеризовано та описано структурні елементи лексичної репрезентації концепту у лексикографічних джерелах.

Ключові слова: концепт, дефініція, лексема, семантима, репрезентація, лексикографія, мовна картина світу.

Рогач О. А., Розвод Э. В. Лексикографическая репрезентация лингвокультурного концепта *SUN* в английском языке (на основе анализа словарных дефиниций). В статье исследуется понятие концепта с лингвокультурной точки зрения, его структурирование при помощи лексических единиц на основе анализа словарных дефиниций. При помощи проведенного дефиниционного анализа лексемы *SUN* как прямой репрезентации концепта выявлено общие и отличительные семантемы, охарактеризованы и описаны структурные элементы лексической репрезентации концепта в лексикографических источниках.

Ключевые слова: концепт, дефиниция, лексема, семантема, репрезентация, лексикография, языковая картина мира.

O. Rogach, E. Rozvod Lexicographic representation of the linguistic cultural concept *SUN* in English (based on the definitional analysis). The article deals with the study of the concept from the linguistic and cultural points of view, its structural representation with the help of lexical units done on the definitional analysis. On the basis of the conducted definitional analysis lexeme *SUN* as direct representation of the concept common and distinctive semantic features are defined, structural elements of the lexical representation of the concept are characterized and described.

Key words and phrases: concept, definition, lexeme, semanteme, representation, lexicography, linguistic map of the world.

Останнім часом у мовознавстві сутність та зміст концептів вивчають у різних напрямках та різними засобами. Існує багато підходів до визначення концепту. Наприклад, існує таке традиційне визначення концепту – це основна одиниця свідомості, складник «колективного несвідомого», оперативна змістова одиниця пам'яті, одиниця ментальних чи психічних ресурсів нашої свідомості, «цеглинка» концептуальної системи, яка відбиває знання і досвід людини у вигляді «квантів» знання; вербалізується мовними засобами та містить істотну частку невербалізованої інформації [Краткий словарь когнитивных терминов 1996, с. 90]. Відомий російський лінгвіст Ю. С. Степанов зазначає, що концепт виступає як енергетичний згусток культури, ментальна картинка того, що не завжди можна виразити словом, але можна побачити, почути, відчути, упізнати, прозріти, згадати [Степанов 2007, с. 40, 46].

Слід зазначити, що з точки зору лінгвокультурології концепт набуває дещо іншого значення. Концепт трактується як «згусток культури у свідомості людини; те, у вигляді чого культура входить до ментального світу людини. З точки зору С. Г. Воркачова, концепт є «одиницею колективного знання / свідомості, що відсилає до найвищих духовних цінностей, що має мовний вираз та є відміченою етнокультурною специфікою» [Воркачев 2001, с. 64-72].

Актуальним сьогодні для мовознавства є питання досліджень, спрямованих на моделювання концепту. Наприклад, детально дослідити концепт за допомогою концептуального, етимологічного, компонентного чи контекстуального аналізів.

У нашому дослідженні ми використовуємо метод аналізу словникових дефініцій лексем-вербалізаторів лінгвокультурного концепту *SUN*, як стислих логічних визначень, що містять найістотніші ознаки визначуваного поняття, предмета або явища.

Дефініційний аналіз є одним із основним для концептології, адже дозволяє розглядати словникові визначення як достатньо повне та об'єктивне джерело фіксованого опису концепту, що й зумовлює **актуальність** нашого дослідження.

Метою статті є структурування лексикографічного вираження концепту *SUN* в англійській мові. Поставлена мета реалізується в таких завданнях:

- 1) проведення дефініційного аналізу лексеми *SUN*;

- 2) виявлення спільних та відмінних семантем у дефініціях;
- 3) обробка та узагальнення отриманих результатів.

Предметом дослідження є семантична структура лексичних засобів репрезентації концепту SUN на основі лексикографічних дефініцій.

Об'єктом дослідження виступають лексикографічні дефініції ядерних вербалізаторів лінгвокультурного концепту SUN в англійській мові.

На сучасному етапі розвитку мовознавства дефініційний аналіз є необхідним для вивчення структури концепту, адже саме за допомогою словникових тлумачень ми можемо визначити семантичну структуру вербалізаторів концепту та порівняти значення лексичних одиниць. Ми підтримуємо думку Й. А. Стерніна про те, що аналіз словникових дефініцій, поданих у тлумачних словниках, які часто містять вербальний опис емпіричного компонента є непрямим шляхом дослідження емпіричного компонента значення слова [Стернін Й. А. 1979, с. 132].

У ході нашого дослідження ми встановили, що словникові статті, які описують семантичну структуру лексеми SUN, містять однотипні та різнотипні дефініції та представляють різні лексико-семантичні варіанти. Було вивчено домінуючі та вторинні елементи, що структурують лексему SUN за допомогою аналізу дефініцій таких словників: Longman Exams Dictionary, Oxford Advanced Learner's Dictionary, Longman Dictionary of English Language and Culture, Cambridge Advanced Learner's Dictionary, Heinle's Newbury House Dictionary of American English, Webster's Third New International Dictionary, Webster's New World Dictionary of the American Language, Collins COBUILD Intermediate Dictionary of American English, Online Etymology Dictionary.

Для початку ми взяли найбільш вживану дефініцію лексеми SUN із Longman Exams Dictionary – **«the large bright object in the sky that gives us light and heat, and around which the Earth moves»**: *The sky was blue and the sun was shining* [Longman Exams Dictionary 2006, с. 1550]. Слід зазначити, що в цьому випадку для даної лексеми домінуючими є семантичні елементи *the large bright object in the sky that gives us light and heat*, а вторинними – *around which the Earth moves*.

Oxford Advanced Learners Dictionary подає таку дефініцію СОНЦЯ – **«the star that shines in the sky during the day and gives the earth heat and light»**: *The sun was shining and birds were singing* [Oxford Advanced Learners Dictionary: online version]. Цікаво, що на відміну від попередньої дефініції, тут ми спостерігаємо заміну семантеми в домінуючому елементі

the large bright object → *the star*; у вторинній частині є також зміни - *gives us light and heat* → *gives the earth heat and light*.

Значення лексеми SUN конституюється низкою елементів з двозначною семантикою: **«the star that the Earth moves around, which provides light and heat for the Earth, or the light or heat that the Earth receives from this star»**: *The sun rises in the east and sets in the west* [Cambridge Advanced Learner's Dictionary : online version].

Слід звернути увагу на дефініції SUN, що пропонує Webster's Third New International Dictionary – « 1) **the luminous celestial body that in the Ptolemaic system is one of the seven planets revolving around the earth**: *the sun went down behind the hill*; 2) **the star around which the earth and other planets resolve, by which they are held in their orbits, from which they receive heat and light, and which has a mean distance from earth of 93,000,000 miles, a linear diameter of 864,000 miles, a mass 332,000 times greater than earth**» [Webster's Third New International Dictionary 1961, с. 2290-2291]. Зазначимо, що перша дефініція є зовсім відмінною від попередніх, тут спостерігається поява нової семантеми в домінуючому елементі лексеми SUN - **luminous celestial body that in the Ptolemaic system** уточнюючим значенням - **is one of the seven planets revolving around the earth**. Друга дефініція складається з основного домінуючого елементу, що є властивим у вищезгаданих дефініціях - **the star around which the earth**, але з певними особливостями - **and other planets resolve**. Наявність у дефініції уточнюючого значення - **by which they are held in their orbits, from which they receive heat and light, and which has a mean distance from earth of 93,000,000**

miles, a linear diameter of 864,000 miles, a mass 332,000 times greater than earth, розширює значення дефініції.

Лексема SUN у словнику Webster`s New World Dictionary of the American Language характеризується чітко окресленим домінантним значенням - **the self-luminous, gaseous central part of the solar system** [Webster`s New World Dictionary of the American Language 1989, с. 1341].

Досить показовою є інтерпретація лексеми SUN у словнику Collins COBUILD Intermediate Dictionary of American English – **«the sun is the ball of fire in the sky that the Earth goes around, and gives us heat and light»**: *The sun was now high in the sky* [Collins COBUILD Intermediate Dictionary of American English 2008, с. 865]. Згідно з цією дефініцією формується нова семантика лексеми SUN – *the ball of fire*.

У словнику Heinle`s Newbury House Dictionary of American English ми помітили дещо інакші особливості опису Сонця: **«the star around which the Earth and other planets revolve and draw light, heat, and energy»**: *The sun rises every morning and sets every evening* [Heinle`s Newbury House Dictionary of American English : online version]. Зокрема уточнення - **draw light, heat, and energy** розширює значення дефініції.

У нашому дослідженні ми також звертаємось до етимологічного словника англійської мови, адже для дефініційного аналізу важливим є вивчення семантики лексеми SUN в аспекті діакронії:

«sun - O.E. sunne, from P.Gmc. *sunnon, from PIE *(s)u-; possibly related to south». У словнику також зазначено, що до 16 століття іменник **Sun** був жіночого роду, а потім став чоловічого роду: *The empire on which the sun never sets was originally the Spanish* [Online Etymology Dictionary : online version].

Особливу увагу ми звертаємо на тлумачення СОНЦЯ у словнику Longman Dictionary of English Language and Culture : **«the burning star in the sky around which the Earth moves and from which it receives light and heat»** [Longman Dictionary of English Language and Culture 2008, с. 1394]. Саме така дефініція є найбільш вживаною у мовній картині світу англійців. У структурі цієї дефініції ми спостерігаємо деяку трансформацію вищезгаданої семантики *star*, а саме вживання підсилювального прикметника *burning*.

Висновки дослідження. Семантична структура лексеми SUN, описана на матеріалі десяти словників сучасної англійської мови (тлумачні, культурологічні та етимологічні) виглядає таким чином:

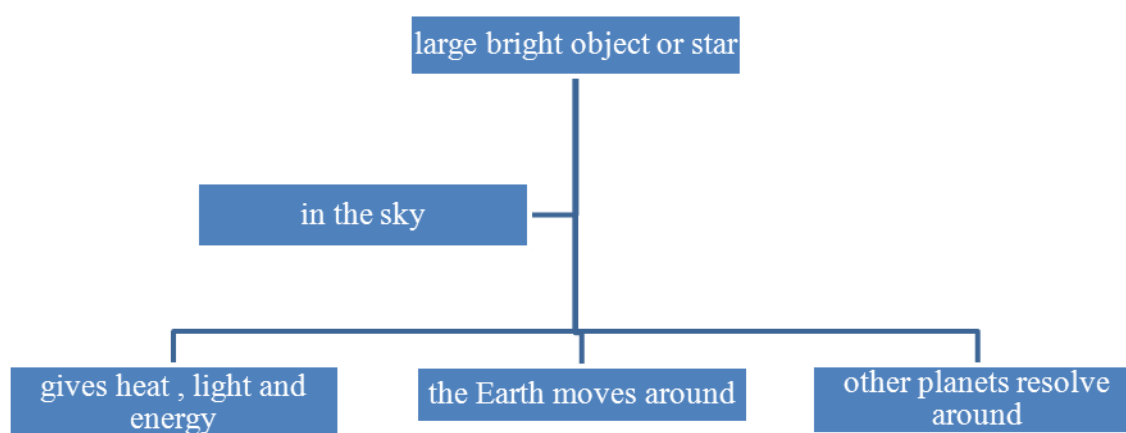

Рис. 1. Семантична структура лексеми SUN

Отже, здійснивши дефініційний аналіз лексеми SUN, ми можемо стверджувати, що словникові статті, котрі описують семантичну структуру лексеми репрезентують різні лексико-семантичні варіанти представляючи однотипні та різнотипні дефініції. Основними лексичними одиницями, що репрезентують концепт SUN в англійській мові є: *large bright*

object\ star, in the sky, gives heat, light and energy; the Earth and other planets moves and resolve around – додаткові уточнюючі лексичні одиниці.

Перспективи подальшого дослідження. В подальшому планується розглянути можливі похідні лексеми SUN, їх лексичну та фразеологічну репрезентацію як складову даного концепту SUN в мовній картині світу англійців.

Література

Воркачев С. Г. Лингвокультурология, языковая личность, концепт: становление Антропоцентрической проблемы в языкознании / С. Г. Воркачев // Филологические науки. – 2001. – С. 64-72. Краткий словарь когнитивных терминов / Е. С. Кубрякова, В. З. Демьянков, Ю. Г. Панкрац, Л. Г. Лузина. – М.: МГУ, 1996. – 245 с. Степанов Ю. С. Концепты. Тонкая пленка цивилизации / Ю. С. Степанов. – М.: Языки славянских культур, 2007. – 602 с. Стернин И. А. Проблемы анализа структуры значения слова / И. А. Стернин. – Воронеж: [б. и.], 1979. – 156 с. Cambridge Advanced Learner's Dictionary [Електронний ресурс]. – режим доступу: [http://dictionary.cambridge.org/dictionary/british/sun_1?q=sun]. Collins COBUILD Intermediate Dictionary of American English / [director Thomson Heinle].- First ed. - USA, 2008. – 1232 p. Heinle's Newbury House Dictionary of American English [Електронний ресурс]. – режим доступу: [http://nhd.heinle.com/Search_Page.aspx?word=sun]. Longman Dictionary of English Language and Culture / [director Della Summers].- New ed.- Essex: Longman Group UK, Ltd., 2008. – 1620 p. Longman Exams Dictionary / [director Delia Summers].- New ed.- Essex, 2006. – 1834 p. Online Etymology Dictionary [Електронний ресурс]. – режим доступу: [http://www.etymonline.com/index.php?allowed_in_frame=0&search=sun&searchmode=none]. Oxford Advanced Learner's Dictionary [Електронний ресурс]. – режим доступу: [http://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/sun_1]. Webster's New World Dictionary of the American Language: Third College Edition / D.B.Guralnik, Victoria Neufel. – New York, Prentice HallPress. – 1970. – 1574 p. Webster's Third New International Dictionary of the English Language. Unabridged. – Springfield, Massachusetts, USA: Merriam-Webster Inc. – 1961. – 2662 p.

УДК 811.112.2'42'272

ФЕДОРЕНКО Л. В., ТИТОВА С. М.
(Запорізький національний університет)

ЗАСОБИ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ ЛІНГВОКУЛЬТУРНОГО КОНЦЕПТУ «TYPISCH DEUTSCH»

Стаття присвячена визначенню ролі концепту «TYPISCH DEUTSCH» та засобам його вербалізації в концептуальній та мовній картині світу в когнітивно-дискурсивній парадигмі на базі міждисциплінарного підходу.

Ключевые слова: когнитивно-дискурсивный, лингвокультурный, концепт.

Титова С.Н., Федоренко Л.В. Способы вербализации лингвокультурного концепта «TYPISCH DEUTSCH».

Статья посвящена определению роли концепта «TYPISCH DEUTSCH» и средствам его вербализации в концептуальной и языковой картине мира в когнитивно-дискурсивной парадигме на основе междисциплинарного подхода.

Ключевые слова: когнитивно-дискурсивный, лингвокультурный, концепт.

Titova S.N., Fedorenko L.V. Verbal representation of linguacultural concept «TYPISCH DEUTSCH». The article highlights analysis of role of concept «TYPISCH DEUTSCH» and his verbalization tools within cognitive-discursive paradigm, the importance of interdisciplinary approach.

Key words: cognitive-discursive, linguacultural, concept.

Лінгвокультурологія є порівняно молодим напрямом лінгвістики. Теоретична база напряму представлена, в основному, роботами волгоградських вчених. Тому сукупність досліджуваних лінгвокультурних концептів потребує доповнення. Зокрема, необхідно розглянути явища актуальної дійсності, що є визначальними для сучасного суспільства.

Об'єктом даного дослідження виступає лінгвокультурний концепт *Typisch Deutsch*.

Предметом дослідження є засоби вербалізації лінгвокультурного концепту *Typisch Deutsch* у сучасних медіа.

Мета дослідження полягає у вивченні поняття лінгвокультурного концепту і науковій презентації лінгвокультурного концепту *Typisch Deutsch*. Поставленій меті відповідає ряд **завдань**: з'ясувати визначення і характеристики лінгвокультурного концепту шляхом дослідження теоретичних джерел, розглянути *Typisch Deutsch* як лінгвокультурний концепт, з'ясувати і представити засоби вербалізації лінгвокультурного концепту *Typisch Deutsch*.

Лінгвокультурний концепт – це ключове поняття термінологічної бази лінгвокультурної концептології. Лінгвокультурна концептологія розвинулась із